

Till: li.remissvar@regeringskansliet.se

Kopia: li.dl@regeringskansliet.se

Diarienummer: LI2025/01164

LIVSMEDELSFÖRETAGENS REMISSVAR PÅ FÖRSLAG TILL EN NY KONTROLLORGANISATION I LIVSMEDELSKEDJAN - SOU 2025:64

Livsmedelsföretagen är en bransch- och arbetsgivarorganisation för företag som producerar mat och dryck i Sverige. Livsmedelsföretagen har cirka 750 medlemmar som representerar alla varianter av svenska livsmedelsföretag; små och stora med svenska och utländska ägare, familjeägda, jordbrukskooperativ, börsnoterade med flera. Våra medlemmar sysselsätter 45 000 personer i hela landet och utgör tillsammans Sveriges tredje största industrigren.

Livsmedelsföretagens kommentarer

Vi är mycket positiva till den föreslagna organisationsförändringen, där ansvaret för livsmedelskontrollen centraliseras till Livsmedelsverket, och bedömer att det är en förutsättning för att få en effektiv och likvärdig kontroll. Med en ansvarig, central myndighet för livsmedelskontrollen går det också att säkerställa att målen i livsmedelsstrategin förverkligas, att regelförenklingsarbetet intensifieras och att proportionalitet råder gällande regelefterlevnad och sanktioner. Sammantaget möjliggör den föreslagna förändringen stärkt konkurrenskraft i livsmedelskedjan.

Enligt kontrollförordningen skall medlemsstaterna säkerställa att kontrollen blir samordnad, enhetlig och effektiv om flera myndigheter utses inom ett och samma område. Där ser Livsmedelsföretagen ett flertal brister i dagens organisation och är därför positiva till att regeringen tillsatte denna utredning.

Livsmedelsföretagen har sedan början av 2000-talet ställt sig positiv till att livsmedelstillsynen får ett statligt huvudmannaskap med en regional närvaro. Vi tror att detta på ett signifikant sätt kan förbättra de brister som finns i dagens kontroll med avseende på:

- Befogenheter för att nå en likvärdig tillsyn
- Likvärdiga avgifter

- Kompetensen hos inspektörernas vidareutbildning, normgivande inspektioner, kalibrering av tolkningar
- Kvalitetssäkring av tillsynsverksamhetens mål, plan och uppföljning
- Utveckling av ett bra rådgivningsarbete/system
- Transparensen kring finansieringen av livsmedelstillsynen

Tyvärr begränsade utredningsdirektivet utredningens arbete då inte alla kontrollområden inkluderades fullt ut (framför allt djurskyddet). Detta förhindrade utredningen från att föreslå det alternativ som vi tror skulle optimera kontrollen i hela livsmedelskedjan, förenkla styrningen och minimera myndighetsgränser.

Livsmedelsföretagen är positiva till huvudförslagen i utredningen

Följande förslag i/konsekvenser av utredningen är vi positiva till:

- Livsmedelsverket får ansvaret för kontrollområde livsmedel
- Jordbruksverket får ansvar för kontrollområde ABP och foder
- Ökad uppgiftsskyldighet mellan dessa myndigheter
- Gemensamt anläggningsregister och digital tjänst för godkännande och anmälan om registrering.
- Avgifter för kontrollprogram tas bort från 1/1 2027
- Sänkta avgifter för exportgodkännande
- Kontrollavgifter och godkännandeavgifter sänks för 853-anläggningar (se kommentar nedan angående för lågt satt gräns).
- Regler om samverkan, samordning och dialog med branschintressenter
- Undvika överimplementering av EU lagstiftning
- Ökat tryck på att principen om proportionalitet behöver säkerställas vid frågor om regelefterlevnad och sanktioner på ett konsekvent sätt vid alla typer av kontroller.
- Underlätta införande av den i SOU2024:44 (fuskkontrollen) föreslagna organisationen för stärkt kontroll i livsmedelskedjan.
- Tydliggörande av vilken myndighet som vägleder inom olika kontrollområden
- Lösning av problemet med många små kommunala kontrollmyndigheter för livsmedelskontrollen. Kommunernas resurser kan då fokusera på miljökontrollen.
- Snabbare hantering av akuta frågor som t.ex. smittspårning och livsmedelsfusk underlättas av en central organisation som inte hindras av geografiska gränser.
- Närheten till kontrollobjekten kommer minska men vi tror att fördelarna med förslaget överväger.
- Avslutningsvis ser vi positivt på att regeringen i sin budgetproposition har identifierat att en ny kontrollorganisation behöver mer resurser än det som förslås i utredningen.

Livsmedelsföretagen är tveksamma till

Följande förslag i/konsekvenser av utredningen är vi tveksamma till:

- Gränsen på högst 200 ton för 853-anläggningar är satt för lågt för att bidra till att ge den svenska livsmedelsproduktionen ökad konkurrenskraft.
- Att viss kontroll är avgiftsfri för vissa typer av företag och inte för andra, t.ex. ABP- och djurskyddskontroll.
- Organisation av ABP-kontroll framstår fortfarande som rörig.
- Att organisationsförändringen ska träda i kraft redan 1/1 2028. Det är en stor omorganisation och kommer troligen krävas längre förberedelsestid för att få ett bra resultat.
- Att kostnadsberäkningen för genomförandet av omorganisationen bara omfattar 2027. Vi tror att staten kommer behöva tillföra medel under flera år för att få den nya organisationen på plats och vi ser en risk med att icke finansierade kostnader kommer att drabba företagen i form av ökade avgifter.

Övriga frågeställningar kring utredningen

- Kommer målet för kontrollfrekvensen i primärproduktionen uppnås för att säkerställa förtroendet för svensk livsmedelsproduktion då djuskyddet är en viktig del av vår exportkommunikation?

Utvecklade kommentarer till de områden Livsmedelsföretagen anser vara viktigast

Kompetens

För livsmedelsproducenter är kompetensen hos inspektörerna central. Det är det som kan leda till likvärdig och riskbaserad kontroll samt möjliggöra en värdefull rådgivning. Då livsmedel inkl. vatten är ett brett område med många olika kategorier som tillverkas och hanteras på olika sätt så är det också viktigt att det finns möjlighet för inspektörerna att utveckla specialistkompetens inom olika områden för att få ökad förståelse för förutsättningarna hos olika företag.

Utveckling, utbildning och karriärmöjligheter för personalen borde signifikant förbättras och tillgång till specialistkompetens i hela landet underlättas med en statlig kontrollorganisation för livsmedelskontrollen, vilket borde gynna livsmedelsproducenter. Specialistkompetens som krävs för områden såsom kosttillskott, kontaktmaterial, dricksvatten och FSMP kommer vara tillgänglig för hela organisationen. Det borde också vara möjligt att utveckla specialistkompetens för t.ex. mikroföretag, uppstartföretag eller företag med mycket diversifierad verksamhet.

En kontrollorganisation för livsmedel ger också möjlighet till bättre helhetssyn och styrning av kontrollen, enhetligare riskklassning av likartade verksamheter, genomslag av förändringar, riktlinjer och kalibreringar inom myndigheten. Det säkerställer att lagstiftning och tolkningar av den tillämpas på ett enhetligt sätt. Organisationen blir också mindre sårbar vid personalbortfall.

Eftersom livsmedelsproducenter idag upplever att kontrollen inte är likvärdig kommer det vid en omorganisation behövas utbildningsinsatser för att säkerställa att den nya organisationen levererar på de förväntningar som finns på den. Fokus behöver vara både på faktiska kunskaper och kultur och bemötande för att likrikta detta i den nya stora organisationen med cirka 700 medarbetare. Det framgår av förvaltningslagen att myndigheter ska vara serviceinriktade och ha ett bemötande som ur den enskildes perspektiv är smidigt och enkelt. Myndigheterna behöver också beakta att de i princip kommer vara den enda arbetsplatsen för personer med inspektörs utbildning/erfarenhet och därför behöver man arbeta för att anses som en attraktiv arbetsgivare.

För att säkerställa att det finns personal med rätt kompetens när denna organisation startar sin verksamhet så borde man omgående ta initiativ till en utbildning för just livsmedelsinspektörer. En sådan utbildning saknas för närvarande.

Kostnader

Förslaget är att det skall finnas två myndigheter. Vi bedömer att även om detta inte är optimalt så blir samordning mellan dessa två myndigheter enklare än dagens situation med över 270 stycken. Detta borde leda till effektiviseringsvinster.

För Livsmedelsföretagens medlemmar är det viktigt att omorganisationen av livsmedelskontrollen blir en kostnadsneutral lösning. Även om kontrollorganisationen som helhet blir mer effektiv går det inte med säkerhet att fastställa hur företagens kostnader kommer att påverkas av den föreslagna organisationsförändringen. Organisationsförändringen undanröjer dock grunden till de olikheter som finns när det gäller avgiftsuttaget i dag. Regeringen bör därför följa kostnadsutvecklingen för företagens kostnader för den offentliga kontrollen som organisationsförändringen medför och vid behov överväga om viss finansiering via skattemedel är lämpligt så att företagens konkurrenskraft inte påverkas negativt.

Med en ansvarig, central myndighet för livsmedelskontrollen går det också att säkerställa att förenklingsarbetet intensifieras, t.ex. att man vid registrering bara behöver lämna en uppgift en gång. Sammantaget möjliggör det stärkt konkurrenskraft i livsmedelskedjan.

Råd och stöd

Det finns både stöd för och krav på att myndigheterna skall vägleda och ge råd till företagen i lagstiftningen. Inom ramen för arbetet med denna utredning kom man inte fram till någon bra lösning på hur råd och stöd skall ges till företagen.

Vi håller med utredarna om att möjligheten för två centrala myndigheter att organisera en rådgivning på ett effektivt och tillgängligt sätt är bättre än nuvarande organisation. Problemet med att Livsmedelsverket inte kan ge råd till företag som har kommunen som kontrollmyndighet försvinner. Kunskapen hos myndigheterna om vilka utmaningar som företagen har kommer öka.

Myndigheterna kommer behöva göra ett arbete där de på strategisk nivå skapar sig ett helhetsperspektiv på stöd, rådgivning och service. Har lyfter utredarna fram Skatteverkets arbete som ett bra exempel på att det går att förändra en stor organisations förhållningssätt till sina kunder (Skatteverket har 10 500 anställda). Det kommer alltså behövas ett utvecklingsarbete inom detta område så att det anpassas till olika företags karaktär.

Både stora och små företag behöver råd och stöd från myndigheten. Men vad man behöver hjälp med om man är ett litet nystartat företag eller om man är ett väletablerat större företag skiljer sig åt. Råd av mer allmän karaktär fungerar bra digitalt men företag måste också kunna få stöd i frågor som är av mer konfidentiell karaktär. I det hänseendet fungerar dagens system med chatbotar som omedelbart publicerar svar på Livsmedelsverkets hemsida dåligt. Råd och stöd behöver ges individuellt till företagen utan att detta ökar kostnaderna för dem, förslagsvis genom att upplysningsfunktionen på Livsmedelsverket utökas, att den sker med sekretess och att relevant expert eller tillsynsansvarig tillfrågas internt på verket vid behov. Vikten av sekretess vid rådgivningen i företagsspecifika frågor understryks av att företagen då kan tänka sig betala för denna.

Samordning och samverkan

Detta förslag till omorganisation ger en möjlighet till att fokusera på samordning av de processer som myndigheterna har gemensamt i stället för geografiska områden. Framförallt behöver SLV och SJV få till en bra samordning då de har många gemensamma aktörer som de kontrollerar och behöver ha info från. Vi stödjer utredarnas förslag om att det bör lagstiftas om krav på samordning och samverkan mellan Livsmedelsverket, Jordbruksverket och Länsstyrelserna så att man kan överbrygga kvarvarande myndighetsgränser. Vi efterlyser även ett prestigelöst samarbete mellan myndigheterna då t.ex. SJV skall vägleda SLV gällande foder- och ABP- kontrollen. Rutiner och system för kommunikation kring de överlåtna kontrollerna behöver också utvecklas.

Viktiga områden som kräver utveckling vid en implementering av förslaget

- Uppsökande kontroller för att säkerställa att alla företag är registrerade och följer reglerna så att alla konkurrerar på samma villkor. (Livsmedelsfusk)
- Inkludera i omorganisationen även de delar som inte har ingått i utredningen så som kontroll av skyddade beteckningar och ekologisk produktion.
- Branschen behöver involveras kontinuerligt i hur förändringarna ska genomföras, som exempelvis var inspektörerna ska placeras rent geografiskt.